

УДК 021.00.94

Сілютіна Ірина Миколаївна,*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філософії культури і культурології Східноукраїнського національного університету імені Володимира Дала*

БІБЛІОТЕЧНИЙ АУТСОРСИНГ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті розглядаються поняття, види та форми аутсорсингу. Висвітлено еволюцію, особливості застосування технології аутсорсингу у бібліотечній практиці США і Російської Федерації, її переваги та недоліки. Наголошується на необхідності врахування досвіду зарубіжних країн у процесі використання цієї технології у вітчизняних бібліотеках.

Ключові слова: аутсорсинг, бібліотечна практика, технологія, історичний аспект.

В статье рассматриваются понятие, виды и формы аутсорсинга. Раскрываются эволюция, особенности применения технологии аутсорсинга в библиотечной практике США и Российской Федерации, ее преимущества и недостатки. Указывается на необходимость учета опыта зарубежных стран в процессе использования данной технологии в отечественных библиотеках.

Ключевые слова: аутсорсинг, библиотечная практика, технология, исторический аспект.

Types and forms of outsourcing have been investigated. Advantages and disadvantages of evolution and peculiarities of outsourcing technique application in the USA and Russian Federation library practice have been highlighted. The necessity of foreign countries experience use in the process of given technique application in the Ukraine libraries has been considered.

Key words: autsorsing, library practice, technology, historical aspect.

У сучасному інформатизованому суспільстві природним є зростання уваги до інформації, яка перетворилася на стратегіч-

ний ресурс розвитку людства. Отже, підвищується роль установ, зокрема бібліотек, що мають забезпечувати доступність інформації. В умовах економічної кризи, суттєвого підвищення вартості видань, широкого використання мережі Інтернет, відтоку з книгозбірень певної кількості читачів, установи інформаційного профілю змушені шукати нові шляхи і методи організації своєї діяльності. Серед останніх заслугоує на увагу використання технології аутсорсингу, як способу можливого зниження витрат для покращення наявного рівня обслуговування. Сьогодні існує значна кількість публікацій як зарубіжних, так і вітчизняних авторів, що присвячені аутсорсингу. Так, концептуально-понятійні засади аутсорсингу, еволюцію його розвитку, використання цієї технології у виробництві та сфері послуг ретельно розглянуто Б. А. Анікіним. Значна кількість праць присвячена ІТ-аутсорсингу, зокрема, висвітленню чинників розвитку, можливостей і обмежень, умов застосування і видів аутсорсингу інформаційних технологій. Серед науковців, що займаються дослідженням цього явища є К. Клеметс, Д. М. Михайлов, К. Козьменко, О. Л. Лігоненко та Ю. Ю. Фролова та ін. Проте лише незначна частина публікацій торкається питань проникнення цього явища у бібліотечно-інформаційну сферу. Це статті російських дослідників, насамперед, Н. Ю. Золотової, яка проаналізувала досвід бібліотек США з організації бібліотечної роботи на контрактній основі та М. В. Гончарова, що розглянув питання використання методів і технологій аутсорсингу в бібліотечній практиці. Найбільша кількість публікацій з означеної проблематики належить американським фахівцям, зокрема, Ц. Лескі, М. Йошикан, Ш. Пентрі та П. Гриффітсу тощо. Вивчення історичних аспектів є необхідним елементом прогнозування розвитку цього напрямку діяльності.

Отже, головною метою цієї публікації є висвітлення генези та еволюції використання технології аутсорсингу у бібліотечній практиці.

Витоки аутсорсингу як технології пов'язують з часом протистояння двох автомобільних гігантів – компанії “Ford Motors” і “General Motors” і датують 30-ми роками минулого століття. Саме тоді, А. Слоуном була запроваджена методологія аутсорсингу в організації систем управління компанією і в організації виробництва. Отже, задовго до появи цього терміна в науковій літературі ця технологія використовувалася на практиці.

Сфера застосування аутсорсингу, на думку Б. А. Анікіна, практично безмежна. Це – виробництво, сфера послуг, фінан-

си, інформаційні технології і системи, стратегії розвитку, трудові ресурси тощо. Дослідник зазначає, що у науковій літературі зустрічається низка термінів, аналогічних аутсорсингу, а саме: “shrinking” (скорочення, стиснення організації), “downsizing” (зменшення організації), “deleyering” (обмеження числа рівнів управління), “spin off” (виділення одиниць бізнесу), проте вони представляють лише частковий випадок застосування методології аутсорсингу [1, с. 9-10]. У деяких російських джерелах наголошується, що термін “outsourcing” не має адекватного відповідника у російській мові, тому вживається транслітерований англійський варіант, який є дещо громіздким, проте інші терміни (зокрема, спеціалізація, передача частини робіт до спеціалізованої організації) не відбивають у повному обсязі специфіки явища [3; 6]. За твердженням фахівців, початок активного використання технології аутсорсингу припадає на 90-ті роки минулого століття. Саме в цей час стає очевидним неспроможність значної кількості підприємств однаково якісно виконувати всі виробничі операції і у необхідний термін надавати відповідні послуги. У той же час на ринку починають активно діяти підприємства, що володіють необхідним досвідом, відповідними потужностями та іміджем високоякісних виробників і постачальників. Намагання досягти і зберегти конкурентну перевагу змушують керівників підприємств зосереджувати ресурси на основних напрямках діяльності, а другорядні віддавати іншому, зовнішньому виконавцю, який робить це якісно і значно дешевше.

Сьогодні найчастіше термін “аутсорсинг” трактується як напрям у сучасній світовій економіці, що представляє елемент стратегії підприємства, у межах якої сторонній організації передається функція виробництва окремих складових продукції чи операції щодо забезпечення виробництва, тобто окремий бізнес-процес. Про розповсюдженість цієї технології у сучасному економічному житті свідчить таке: якщо у 1995 р., згідно з оглядом американських фахівців, близько 40% компаній залучили третіх осіб для виконання робіт у деяких відділах або обслуговуванні [10], то у 2006 р. як мінімум 90% сучасних західних підприємств передали на аутсорсинг хоча б одну функцію свого виробництва, а такі автомобільні гіганти як “Toyota”, “Honda”, “Chrysler” делегували стороннім організаціям близько 70% бізнес-процесів, які раніше виконувалися ними самостійно [4].

Ринок світового офшору до 2010 р. оцінюється фахівцями більш ніж у 300 млрд. дол. і розподілений майже порівну між аутсорсингом інформаційних технологій і бізнес-процесів [5,

с.30]. Більшість підприємств позитивно оцінили переваги такої кооперації праці. Звертає увагу те, що зараз серед численних видів аутсорсингу провідні позиції займає ІТ-аутсорсинг, тобто передача спеціалізованій компанії повністю або частково функцій, пов'язаних з інформаційними технологіями.

Поступово до аутсорсингу вдаються доволі далекі від економічної діяльності установи, що передають на зовні як непрофільні для себе операції, так і такі, що традиційно присутні в їх діяльності. До числа останніх потрібно віднести і бібліотеки.

Уперше технологія аутсорсингу була запроваджена у книгозбірнях США. Американські фахівці припускають, що її витоки сягають 1828 року, саме тоді палітурна майстерня Коннектикуту надрукувала книги та продала їх за передплатою. Наступним кроком був серійний випуск каталожних карток бібліотекою Конгресу США та надання їх іншим книгозбірням на засадах аутсорсингу [10].

У подальшому ті чи інші традиційні види бібліотечної діяльності віддавалися на зовнішнє виконання, причому на окремі з них, зазначає Н. Ю. Золотова, термін “аутсорсинг” може розповсюджуватися ретроспективно [3, с. 67].

Сьогодні, за підрахунками фахівців, кількість американських бібліотек, що працюють на засадах аутсорсингу складає близько 65 установ [7]. Як аутсорсер у цій царині виступає фірма Library Systems and Services Inc. – (LSSI), що пропонує такі послуги:

- комплектування;
- каталогізація і технічна обробка;
- проектування, введення у дію і експлуатація автоматизованих бібліотечних систем;
- довідково-бібліографічне та інформаційне обслуговування;
- організація роботи з читачами, обслуговування по абонементу;
- управління фондом;
- організація роботи бібліотек і бібліотечних систем у цілому [3, с. 68-69].

У США, крім вказаної фірми, відповідні послуги надають бібліотечні консорціуми, зокрема, Онлайновий комп'ютерний бібліотечний центр (OCLC), книготорговельні фірми тощо.

Поряд з частковим аутсорсингом все активніше використовується т. зв. повний, що передбачає підбір кадрів і здійснення управління роботою бібліотеки. Така система, зауважує Н. Ю. Золотова, почала застосовуватися ще у 60-х роках минулого століття у відомчих бібліотеках та інформаційних цен-

трах при установах приватного і суспільного секторів, переважна кількість яких ніколи не мали книгозбірні у своїй організаційній структурі. Вже у другій половині 90-х вказана практика стала розповсюджуватися на бібліотеки інших типів [3, с. 70].

У бібліотеках країн СНД певні завдання також вирішуються за допомогою аутсорсингу, зокрема: ретроспективна конверсія, штрих-кодування, корпоративна каталогізація. Незважаючи на те, що бібліотеки доволі вдало здійснюють організацію власних бібліотечних Інтернет-комплексів, економічно більш ефективним, на думку М. В. Гончарова є саме аутсорсинг подібних послуг. Його переваги: відсутність великих витрат на побудову програмно-технічного комплексу та супроводження Інтернет-комплексу, зниження спеціальних вимог до персоналу. Науковець зазначає, що бібліотеки рухаються у напрямку аутсорсингу технологій та частково аутсорсингу кадрових ресурсів, менш розвинутий аутсорсинг програмно-технічних та інфраструктурних систем [2, с.14-15].

Своєрідним керівництвом із впровадження аутсорсингу в діяльність бібліотек та інформаційних центрів є публікація американських фахівців Ш. Пентрі та П. Гриффітса. Визнаючи традиційність цього явища на рівні окремих процесів, автори обґрунтовують доцільність залучення зовнішньої організації для повного обслуговування цих закладів, розкривають зміст основних етапів впровадження аутсорсингу, починаючи від вибору постачальника до складання контракту [8].

Як і будь-яке явище в світі технологій, аутсорсинг має не лише позитивні якості. Існує певний негативний досвід його застосування в публічних американських бібліотеках. Передача книгозбірні в управління приватній комерційній компанії “Library Systems and Services Inc.” (LSSI) на засадах аутсорсингу, за твердженням американської дослідниці А. Йошикан, коштує місцевій владі майже вдвічі дешевше, ніж утримання бібліотеки як муніципальної установи. Проте отримання прибутку LSSI за рахунок різниці між бюджетним фінансуванням і реальними витратами призводить до скорочення штату та тривалості часів роботи, а отже, і рівня заробітку, пенсійного забезпечення, медичного страхування, а також до необхідності сплати читачами багатьох бібліотечних послуг. Після дворічного дослідження Американська бібліотечна асоціація прийняла відповідну заяву, спрямовану проти аутсорсингу в бібліотечній справі [9]. Незважаючи на такі доволі різкі висновки, переваги аутсорсингу для бібліотек є, на думку президента дослідницької компанії “Threshold

Information” Ц. Лескі, очевидними. Аутсорсинг сприяє підвищенню якості обслуговування, напрацюванню досвіду, гнучкості, поваги до методики управління. Автор зазначає, що правильне й ефективне використання цього методу багаторазово примножує можливості колективу бібліотеки виконувати найскладніші завдання [6, с. 115-118].

Таким чином, аутсорсинг як явище має достатньо тривалу історію існування. Використання цієї технології у сфері економіки довело її ефективність і універсальність, адже вона є проявом старої тенденції розподілу праці. З часом кількість підприємств та організацій, що передавали специфічні функції іншим виконавцям збільшувалася, так само, розширювалася номенклатура послуг.

Аналіз довів, що технологія аутсорсингу набула значного поширення в американських бібліотеках, є доволі вдалі випадки його застосування в російській практиці. Якщо на початку застосування цієї технології у книгозбірнях на зовнішнє виконання передавалися лише окремі функції, що сприяло зниженню витрат, покращенню рівня обслуговування, то в подальшому стороннім спеціалізованим компаніям делегувалися процеси управління публічними бібліотеками США. Отже, концепція приватизації таких бібліотек хоча і піддається критиці, проте вже не виглядає неможливою.

Діючи в умовах постійного обмеженого бюджетного фінансування, особливо відчутного у період економічної кризи, вітчизняні книгозбірні мають враховувати набутий іншими країнами досвід, творчо використовувати його у своїй діяльності.

Література

1. Аникин Б. А. Аутсорсинг: создание высокоэффективных и конкурентноспособных организаций [Електронний ресурс] / Б. А. Аникин. – Режим доступа: <http://www.cfin.ru/managment/outsourcing.shtml>. – Название с экрана.
2. Гончаров, М. В. Использование аутсорсинга при реализации библиотечных Интернет-комплексов [Текст] / М. В. Гончаров // Науч. и техн. б-ки. – 2004. – № 3. – С. 12 -19.
3. Золотова Н. Ю. Организация библиотечной работы на контрактной основе: опыт библиотек США [Текст] / Н. Ю. Золотова // Управление современной библиотекой: Настольная книга менеджера / Под ред. Е. А. Азаровой, С. В. Пушковой. – М.: Рудомино, 1999. – С. 67-79.
4. Козориз Т. С. Аутсорсинг: понятие, цели, практика использования в России / Т. С. Козориз [Електронний ресурс]. – Режим до-

ступа : <http://www.gaap.ru/biblio/management/curp/050.asp>. – Название с экрана.

5. Лазаренко, Л. Изменчивое лицо глобального рынка аутсорсинга: современные тенденции [Текст] / Л. Лазаренко // Компьютерное обозрение. – 2007. – № 34. – С. 30-33.

6. Лески Ц. Аутсорсинг как долговременная стратегия [Текст] / Ц. Лески // Науч. и тех. б-ки. – 2004. – № 5. – С. 114-118.

7. Gotsis, C. Special report: Should the public library no longer be public? [Электронный ресурс] / C. Gotsis. – Режим доступа : <http://www.wickedlocal.com/tewksbury/fun/entertainment/books/x1279460301>. – Назва з екрана.

8. Managing Outsourcing in Library and Information Services [Электронный ресурс] / Sheila Pantry, Peter Griffiths. – Режим доступа : <http://www.Sheilapantry.com/book/185604543.html>. – Назва з екрана.

9. Public Libraries For Profit [Электронный ресурс] / Akito Yoshikane. – Режим доступа : http://www.inthesetimes.com/article/3419/public_libraries_for_profit/. – Назва з екрана.

10. Robert S. The impact of outsourcing and privatization on library services and management / S. Robert [Электронный ресурс] – Режим доступа : http://www.ala.org/ala/aboutala/offices/oif/iftoolkits/outsourcing/outsourcing_doc.pdf, вільний. – Назва з екрана.